



Van het katoenveld tot in de klerenkast

Door Alexandra Baier met hulp van Heike Frese

Textielketen om de hele wereld

Voordat katoenen kledingstukken in onze kast terechtkomen, hebben ze al een lange, afwisselende reis achter zich. De weg leidt om de hele wereld. Het begint allemaal met de teelt van de ruwe katoen en gaat dan via de verwerking en veredeling van vezels of stoffen verder naar het vervaardigen van confectiekleding, voordat de eindproducten via meerdere handelsetappes bij de drager in de kast komen te hangen. De afzonderlijke productiefasen vormen de textielketen, waarbij vele spelers betrokken zijn. Hieronder wordt grof geschetst hoe de situatie voor katoenen kledingstukken in alle etappen moet worden gezien.

Reglementering van de globale textielhandel

Gedurende vele jaren was de internationale textielhandel met een gecompliceerd systeem van importbeperkingen sterk gereguleerd. De industrielanden probeerden op deze wijze de eigen industrie tegen goedkope importen te beschermen. In het kader van de onderhandelingen voor de geliberaliseerde wereldhandel liep in januari 2005 de reglementering, namelijk de multiveze-lovereenkomst, na een bestaan van 21 jaar definitief af.

China kleedt de wereld?

Op de achtergrond van de textielovereenkomst ontwikkelde zich een globale verdeling van de textielproductie die voor veel arme Zuidelijke landen tot een belangrijke exportindustrie uitgroeide. Terwijl bijvoorbeeld China lage quota

kreeg opgelegd, konden andere landen als Bangladesh van de quotaregeling profiteren. Met het wegvallen van de quota wordt nu gevreesd dat ontwikkelingslanden worden weggeconcurrerd. China wordt als hoofdconcurrent gezien: lage loonkosten, grote flexibiliteit en productiviteit evenals het vermogen tot massaproductie worden als voordelen genoemd en er wordt voorspeld dat het land zijn marktaandeel in de globale textielhandel al op korte termijn van ca. 20% tot 50% zou kunnen uitbreiden.

De textielketen

Tegenover de uitdagingen van de globale textielhandel staat dat de productieketen van de oerproductie van de grondstof tot aan de handel van kledingstukken in principe wijd vertakt is in zeer veel lagen. Het is nagenoeg onmogelijk de afzonderlijke productielocaties te traceren omdat leveranciersstructuren in de textiel en kledingindustrie als geheime aangelegenheid verborgen worden gehouden. In grote lijnen zijn de afzonderlijke productiestappen evenwel aan te wijzen. In elke afzonderlijke fase spelen verschillende spelers en machtsverhoudingen

een rol. Bovendien treden telkens specifieke problemen op. Voor tal van problemen bestaan er al zeer goede aanzetten voor oplossingen, die echter helaas nog niet in de benodigde mate zijn verspreid of overgenomen. Aangezien katoen in de kleding en textielindustrie een zeer groot aandeel heeft, speelt de grondstof een centrale rol.

Katoenteelt

De katoenteelt vindt veelvuldig plaats in ontwikkelingslanden. Aan de andere kant zijn ook industrielanden, zoals de VS, betrokken. Hun subsidies voor teelt en/of export drukken de wereldmarktprijs en remmen de ontwikkeling van de Zuidelijke landen. Naast de lage wereldmarktprijzen heeft ook het enorme gebruik van pesticiden in de teelt vernietigende gevolgen voor de gezondheid van de boeren en veldarbeiders en het milieu. De katoenteelt in monocultuur verdringt daarbij vaak de productie van voedingsmiddelen. De problemen van de ruimteconcurrentie, van de gezondheids- en milieuschade evenals van de financiële afhankelijkheid kunnen met behulp van de teelt van biologische katoen worden aangepakt. Via biologi-

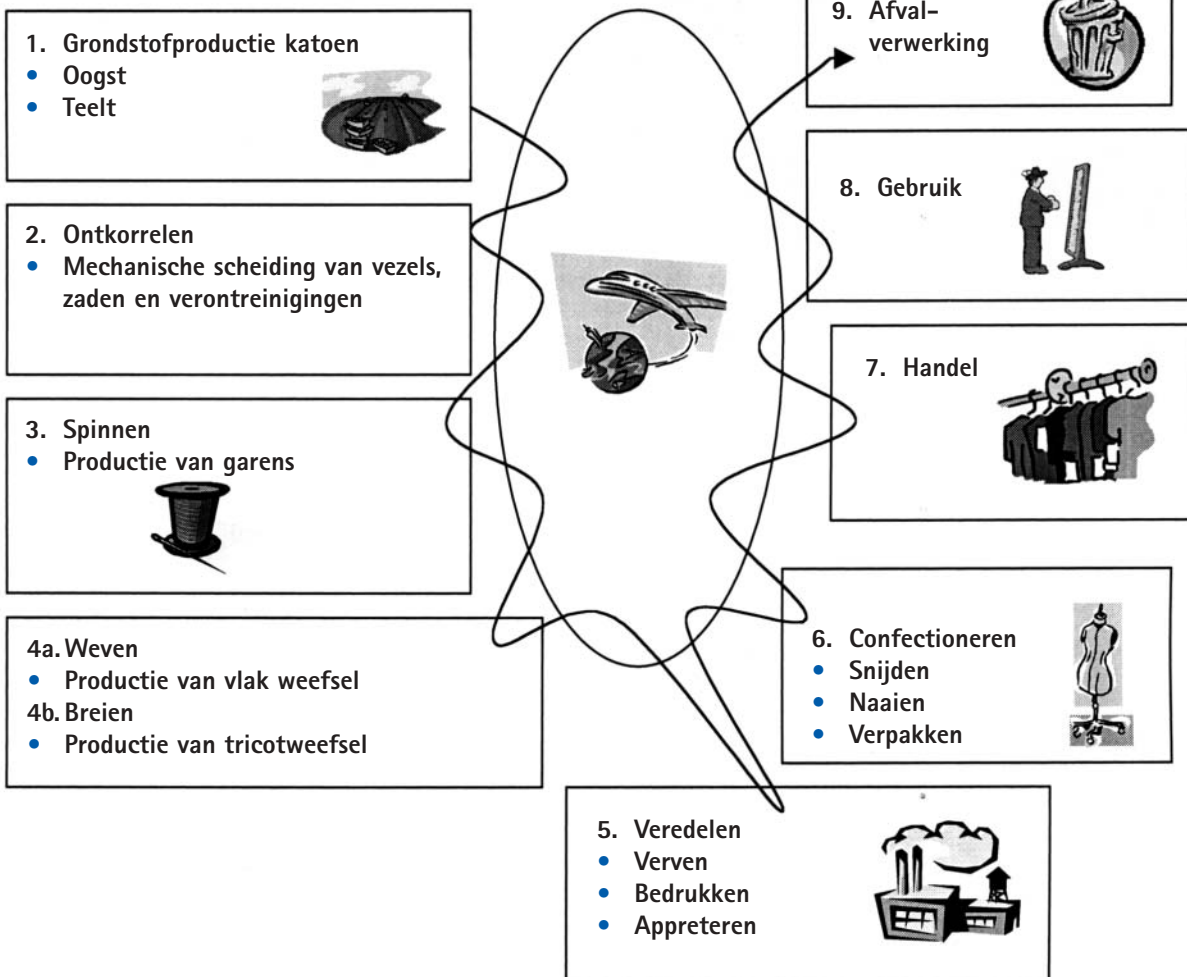
Gegevens over textiel- en kledingindustrie

Aantal producerende landen	ca. 160
Aantal officiële werknemers	23,6 milj.
Aantal informele werknemers	5-10 maal aantal officiële werknemers
Geslachtsverhouding	80-90% vrouwen

Bron: Ferenschild, Wick (2004)



Afbeelding: Eenvoudige weergave van de textielketen



sche katoen kunnen hogere marktprijzen worden bereikt, ecologische en gezondheidsschade worden vermeden en financiële verliezen worden verminderd. De in de conventionele teelt gebruikelijke monocultuur wordt vervangen door een afwisselende vruchtopvolging, die tegelijkertijd de voedingszekerheid ten goede komt.

Na teelt en oogst van de katoen wordt het eerst ontkorrelt. Dat betekent dat de

zaadkorrels en verontreinigingen van de vezelharen worden gescheiden. Aansluitend worden de vezels in een spinnerij tot garen gesponnen. Terwijl het ontkorrelen nog in de teeltlanden plaatsvindt, kan vanaf het spinnen elke arbeidsstap waar dan ook ter wereld worden uitgevoerd. Of de garens eerst worden geverfd of verweven dan wel opgebred, hangt af van de gewenste kwaliteit en ook van het beoogde eindproduct. In elk geval gaat het bij de textielveredeling om

arbeidsstappen die gedeeltelijk gepaard gaan met catastrofale arbeidsomstandigheden op het punt van de bescherming van de gezondheid van de werknemers.

Textielveredeling

Textielveredeling houdt onder andere in het wassen, bleken, verven, bedrukken en appreteren (bijvoorbeeld het kreukvrij of antimicrobieel maken) van textielvezels en -stoffen. Deze werkzaamheden



worden vaak in de Zuidelijke landen uitgevoerd. Want de loonkosten zijn lager en vooral spelen milieuvorschriften er nauwelijks een rol. Op deze manier worden de kosten voor deze arbeidsstap bijzonder laag gehouden, ten koste van de gezondheid en levensomstandigheden van de mensen en het milieu.

Aan welke risico's de arbeiders worden blootgesteld, is nauwelijks te onderzoeken. Alleen al in Duitsland worden 7.000 textielhulpmiddelen geproduceerd, waarvan slechts een klein deel is gecontroleerd op eventuele ecologische of gezondheidseffecten.

Confectioneren

Ook het verwerken tot confectie, dus het snijden en afwerken van kledingstukken vindt meestal plaats in landen waar de loonkosten zeer laag zijn. Hier worden kledingstukken vooral gemaakt in zogeheten vrije productiezones, bijvoorbeeld in Bangladesh of El Salvador. In deze zones heersen vaak ondraaglijke arbeidsomstandigheden. Voor de arbeiders (er zijn hoofdzakelijk vrouwen werkzaam in de afwerking) betekent dit onbetaalde overuren en werken zonder pauzes. Vakbonden zijn niet toegestaan en bij zwangerschap dreigt arbeidsplaatsverlies.

Ecologisch en sociaal zuiver – het kan!

Dat het ook anders kan, bewijst bijvoorbeeld het postorderbedrijf voor natuurlijke kleding Hess Natur. In samenwerking met de Clean Clothes Campaign, een consumentencampagne die zich wereldwijd inzet voor betere arbeidsomstandigheden in de textielindustrie,

heeft Hess Natur een gestandaardiseerd verificatiesysteem ontwikkeld om de arbeidsvoorwaarden te kunnen controleren. Door het succes van de omzet in de praktijk kunnen buitenstaanders de sociaal rechtvaardige textielproductie beter volgen. Tegelijkertijd ziet Hess Natur daarin echter ook de kans om kleine en middelgrote ondernemingen toegang tot geheel nieuwe controlemogelijkheden met het oog op het naleven van sociale normen te bieden. Aan het einde van het pilotproject trad Hess Natur begin 2005 als eerste Duitse onderneming toe tot de Nederlandse Fair Wear Foundation. Aan de voorwaarden voor een onafhankelijke transparante controle door een "multi-stakeholderinitiatief" is zodoende voldaan.

En ook andere projecten zien zich in staat, sociale en ecologische normen te verenigen. Al sinds 1998 heeft de Katholieke Landjugendbewegung succes met een vooraanstaand project. Biologische katoen uit Tanzania wordt in Kenia onder voorwaarden van eerlijke handel verwerkt tot kantenklare kleding, waaronder vooral T-shirts. En ook in de verwerking worden voortdurend de ecologische randvoorwaarden verbeterd. Van elk verkochte T-shirt vloeit 50 cent in een sociaal fonds dat door de arbeiders zelf wordt beheerd. Een door het personeel gekozen bestuur beheert het geld op trusteeshiprekeningen. Via het fonds kunnen de arbeiders onder gunstige voorwaarden kleine kredieten aanvragen voor huisbouw, schoolgeld of voor de startfinanciering van een



klein familiebedrijfje. Dit is vaak de enige mogelijkheid om toegang tot kapitaal te verkrijgen. Want eenvoudige arbeiders zijn bij de banken in Kenia niet kredietwaardig en buitensporige woekerrentes van de geldschieters van 100% per maand zijn geen alternatief.

Joseph Munyao, verver van de firma Bhupco:

"Met het geld uit het Eco-Fair sociaalfonds kon ik voor mijn vrouw een naaimachine kopen voor een particulier snijbedrijf. We hebben uit de inkomsten al een regenbestendig plaatstalendak, twee metalen vensters en de schoolkosten voor mijn zoon betaald. Het krediet is al lang terugbetaald."

Bron: LamuLamu (2004)



Transport

De vele productiestappen doen vermoeden dat katoen van de oogst op het veld tot in onze klerenkast een lange weg aflegt en dat daarmee het klimaat wordt belast. In het onderstaande volgen twee voorbeelden, waarin echter de routes die van de vezelproductie tot aan de veredeling worden afgelegd, buiten beschouwing blijven.

Sweatshirt met opdruk en stiksels

Bestelling: Duitsland
 Metergoed: India
 Productie: Bangladesh
 Aankomsthaven: Rotterdam
 Afgelegde afstand: 14.700 km

Broek, zuivere katoen

Stoffen: Taiwan
 Confectioneren: Cambodja
 Fournituren: Hongkong
 Afwerking: Duitsland
 Aankomsthaven: Rotterdam
 Afgelegde afstand: 17.400 km
 Bron: C&A (2004)

Conclusie

Er bestaan talrijke problemen bij de productie van kledingstukken, maar pilotprojecten tonen ook aan dat er alternatieven voorhanden zijn. Nu is het aan de ondernemingen om zulke producten aan te bieden, en aan de consumenten om hier ook naar te vragen!

Literatuur

Bunke D (2005): Textile Chemicals –Environmental Data and Facts (boekbesprekingen) in: Umweltchem Ökotox 17(2), 127

C&A (2004): Verantwortlich Handeln – C&A-Report 2004, Internetdownload via www.cunda.de/service/press/material/download.php/235, geciteerd op 06-05-2005

Dusch S. (2005): Renate Künast begrüßt erfolgreiches Pilotprojekt mit CCC und Hess Natur, e-mail van 29-04-2005

Ferenschild S., Wick I. (2004): Globales Spiel um Knopf und Kragen, SÜDWIND-texte 14, Siegburg, Neuwied

Hess Natur (2005): Pilotprojekt mit der Clean Clothes Campaign, op het Internet via www.hess-natur.com/start - Über Uns - Projekte, geciteerd op 09-05-2005
 LamuLamu (2004): Öko-fair tragen; KLJB-Flyer

Paulitsch K., Baedeker C., Burdick B. (2004): Am Beispiel Baumwolle: Flächennutzungskonkurrenz durch exportorientierte Landwirtschaft, Wuppertal Institut für Klima, Umwelt, Energie GmbH

Fotos:

© Jörg Böhling: p. 1, 3, 4 beneden

© PAN Germany: p. 2, 4 boven